

Groenendaal (100 jaar – 1913-2013)

In het kader van het 100-jarige bestaan van wandelbos Groenendaal zijn er van 3 april 2013 tm 4 september 2013 in *de Heemsteder* artikelen verschenen over deze jubilaris.

U wordt langs diverse plekjes geleid in en om het wandelbos en wordt er gebruik gemaakt van foto's uit het eigen archief van het HVHB, het Noord Hollands Archief, privé-archieven en foto's van Theo Out.

Al deze artikelen zijn in dit document samen gebracht, zodat u alles nog eens op uw gemak kunt nalezen.

17 juli 1913: opening wandelbos Groenendaal

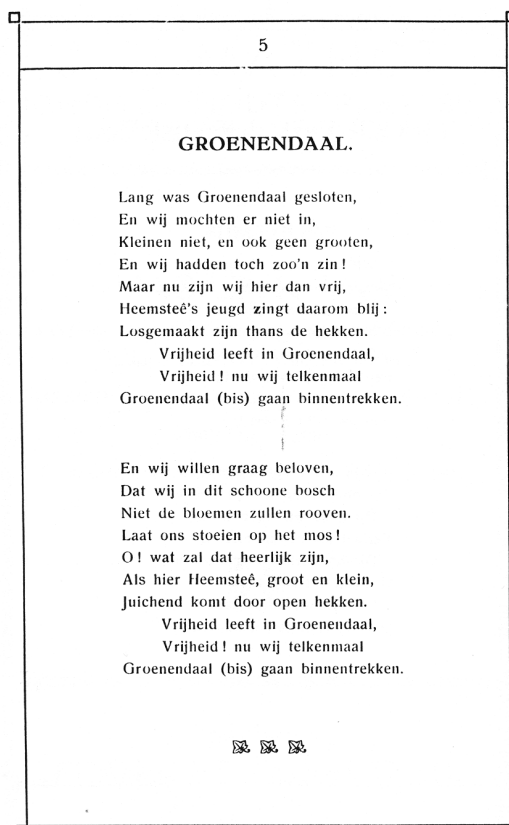
Het is waarschijnlijk het grootste feest dat Heemstede ooit meegemaakt heeft: de officiële opening van wandelbos Groenendaal op donderdag 17 juli 1913, nu honderd jaar geleden.

Nadat burgemeester David Eliza van Lennep in het diepste geheim had onderhandeld met de erven Van Merlen, de bollenkwekers die het landgoed ook hadden willen kopen de loef had afgestoken en de aankoop van Groenendaal en Bosbeek had geregeld met provincie en gemeenteraad werd er al snel nagedacht

over de datum van openstelling van het bos. In 1913 was ook 'Neerlandsch Jubeljaar', de viering van de onafhankelijkheid van de Fransen in 1813 en de opening van Groenendaal werd hiermee gecombineerd. Net als bij de inhuldiging van koningin Wilhelmina pakt men het groots aan. Een traktatie voor de schoolkinderen, volksfeesten, een officiële ontvangst van gasten en 's avonds een vuurwerk.

Over de datum wordt lang gesteggeld: eerst op zaterdag 12 juli, maar na een ingezonden verzoekschrift van zo'n 80 winkeliers wordt er gekozen voor donderdag 17 juli 1913. Dan nodigt de gemeente ook de officiële gasten uit. Naast alle belangrijke mensen uit Heemstede ook de fine fleur van Zuid-Kennemerland: burgemeesters en wethouders uit omliggende gemeenten, leden van Gedeputeerde Staten en de rechtbank, de directie van de stoom- en de elektrische tram, vrijwel iedereen die er toe doet. 'In verband met het landelijk karakter van het feest wordt aan de Heeren in overweging gegeven om geen hogen hoed op te

zetten'. En vrijwel iedereen komt. Wie zou de opening van Groenendaal, die zoveel aandacht in de pers heeft gekregen, willen missen? Hier moet je bij zijn, in feestkleding en met strooien hoed!

Op 17 juli 1913 is het weer in de ochtend nog twijfelachtig, maar in de middag breekt de zon door. Alle schoolkinderen hebben de middag vrij. In de ochtend hebben ze een traktatie gekregen en zijn de liedjes geoefend: de stemming zit er goed in. Van heinde en ver komt men richting Groenendaal, lopend of

met de fiets, de hooggeplaatste gasten met rijtuig of auto. Om half drie begint het feest met een openingsrede op rijm van burgemeester Van Lennep. Daarna een toespraak van commissaris van de koningin Van Leeuwen, die nog eens benadrukt dat Heemstede de pionier is met de aankoop van dit wandelbos en een voorbeeld voor andere gemeenten. Kinderen zingen het Groenendaallied en het Feestlied, dr. Colenbrander houdt een toespraak en dan is er het Wilhelmus.

Vervolgens zijn er volksfeesten met onder andere touwtrekken en een voetbalwedstrijd Heemstede-Haarlem, waarbij Heemstede, zoals het op deze Heemsteedse dag hoort, wint. Voor de officiële gasten is er een rondleiding met onderweg een stop voor champagne en aardbeien uit de moestuin van Groenendaal. Er wordt een foto gemaakt voor de Belvédère.

's Avonds gaat het bos dicht en verplaatsen de festiviteiten zich naar het Wilhelminaplein. De kroegen zijn overvol en aan het eind van de avond is er een groot vuurwerk met onder andere 'Heemstede Vooruit' in Bengaals vuur en als verrassing aan het einde een afbeelding van burgemeester David van Lennep. De menigte is dolenthousiast en de burgemeester krijgt een lauwerkrans van eikenbladeren uit 'zijn' bos op het hoofd gedrukt. Aan het einde van de avond lopen of fietsen de honderden mensen die van heinde en ver zijn gekomen terug langs Camplaan, Binnenweg en Bronsteeweg. De trams zijn overvol, ook al zijn er extra wagens ingezet. Iedereen heeft veel na te vertellen over dit Heemsteeds feestje, deze voor Heemstede wel zeer bijzondere feestdag: 17 juli 1913, de opening van wandelbos Groenendaal.

Hoge gasten op de foto voor de Belvédère

Park, cultuurbos of ecologische zone?

Park Groenendaal, dat is de tekst op deze ansichtkaart. Zo keek men ernaar, in de jaren dertig van de twintigste eeuw. Maar wat is het nu echt, dat Groenendaal? Een 'central park', min of meer centraal gelegen in de tuinstad Heemstede? Een wandelbos, een ecologische zone, een natuurmonument? Een plek voor wandelaars en joggers? Of om de hond uit te laten? Al binnen zes maanden na de opening van Groenendaal werd er geklaagd over loslopende honden in Groenendaal...

Of is Groenendaal een cultuurbos, zorgvuldig aangelegd en ingericht, waarbij er over elke bomenrij is nagedacht? Generaties landschapsarchitecten hebben nagedacht over wat het beste zou zijn voor het bos en ieder van hen, of het nu Zocher, Marot of Bleeker was, plaatsten hun stempel op het bos.

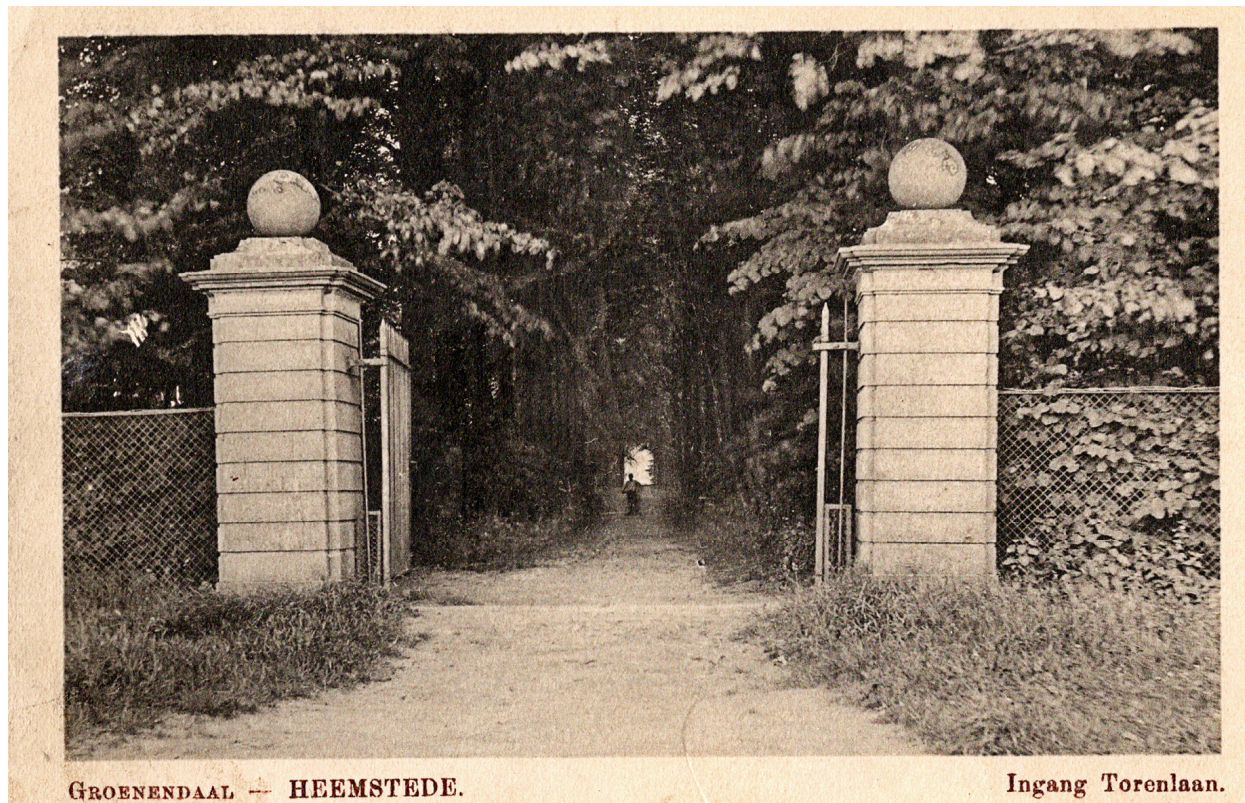
De ingang aan de Torenlaan

De buitenplaats Bosbeek met het grote huis werd in 1873 aangekocht door Gerrit Visser van Hazerswoude, een rijke fabrikant uit de Zaanstreek, voor zijn dochter Clasina Aleida. Zij was getrouwd met jonkheer Jean-Baptiste van Merlen. Een jaar later wordt het ernaast gelegen Groenendaal gekocht en met Bosbeek verenigd. Van Merlen, tot die tijd in het leger, stort zich op het herstel van het verwaarloosde landgoed. Bomen worden vervangen, het huis opgeknapt, een vaart gegraven.

We moeten ons goed realiseren, dat het gehele landgoed volledig afgesloten was, privé-eigendom van de op dat moment allerrijkste Heemstedenaren. Als 'normale' Heemstedse burger kwam je er niet of nauwelijks. Af en toe zag je misschien eens een koets uit één van de uitgangen rijden. De hekken gingen dan even open, en daarna direct weer dicht. Erachter lag het kolossale, woeste en onbekende bos, dat enkel betreden werd door een handvol mensen.

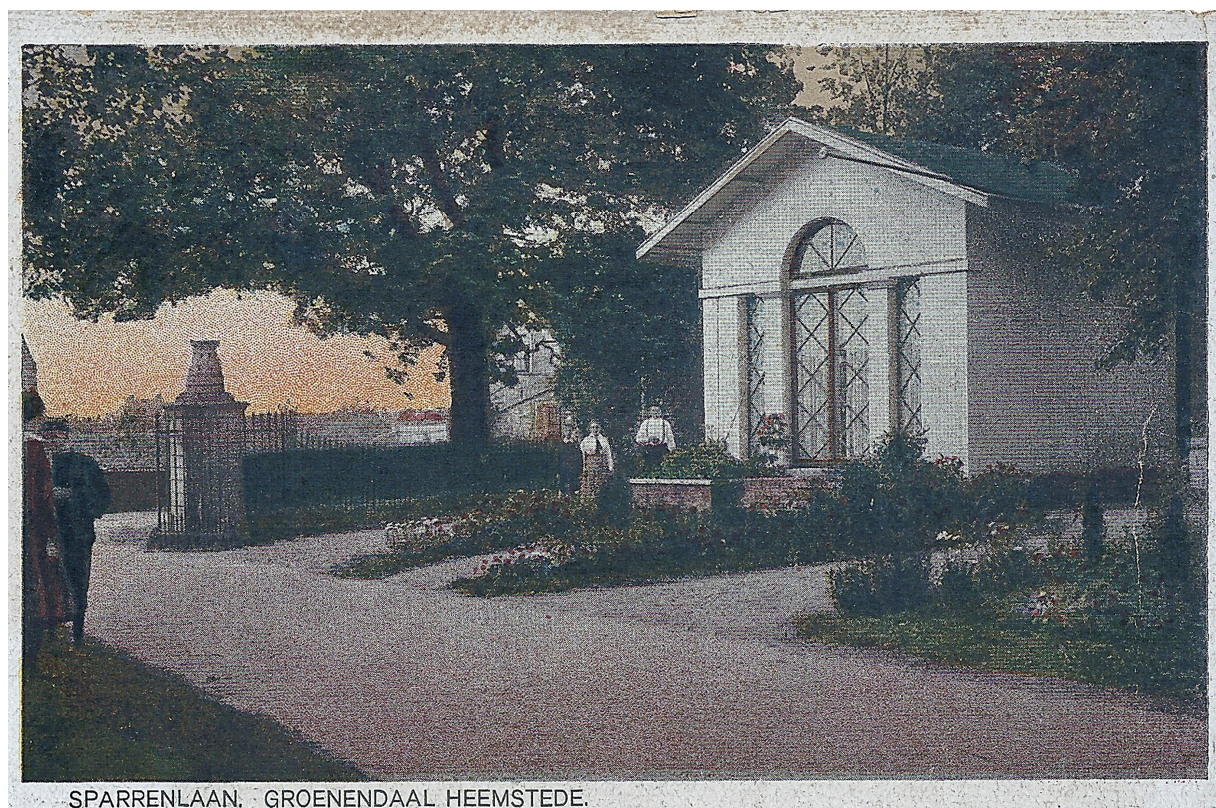

Op deze Ansichtkaart zien we de ingang aan de Torenlaan, aan de noordkant van Groenendaal aan de Herenweg, vlak bij waar nu de Ritzema Boskade is. De ingang is de laatste eeuw niet veranderd, enkel de woning die er stond is verdwenen.

Ingang aan de Sparrenlaan

Een wel heel fraaie Ansichtkaart in kleur, en toch bijna honderd jaar oud. In het westen gaat de zon (als altijd) onder en kleurt de hemel theerooskleurig. We zien de ingang van Groenendaal aan de Sparrenlaan, tegenover pannenkoekenrestaurant de Konijnenberg, met de voormalige portierswoning en het hek aan beide zijden van de weg.

De Sparrenlaan werd omstreeks 1760 in opdracht van mr. David van Lennep, de toenmalige eigenaar, aangelegd als hoofdverbinding van de Herenweg naar het vroegere herenhuis Groenendaal. Dit huis, dat later afgebroken is, stond dichtbij het huidige restaurant. Waarschijnlijk dateert de half ovaalvormige terugspringende hekpartij, bestaande uit met natuursteen beklede hekpijlers uit deze tijd. Een particuliere buitenplaats moest nu eenmaal 's avonds afgesloten kunnen worden.

De portierswoning is rond 1810 gebouwd en staat achter het hek. Eigenaar van Groenendaal in die tijd was Adrian Elias Hope. Het is aannemelijk dat de bekroning met ronde van kantelen voorziene (Middeleeuwse) burchttorens uit de tijd van A.E. Hope stammen, en kunnen worden beschouwd als stenen poortwachters. In 1873 werd de familie Van Merlen eigenaar van Groenendaal. Zij vonden het vast grappig, dat in hun eigen familiewapen ook een burcht staat, die veel gelijkenis vertoont met de torentjes op de pijlers aan de Sparrenlaan.

Sparrenlaan met koepel

De Sparrenlaan is de weg in Groenendaal, die loopt vanaf de Herenweg richting het Restaurant Landgoed Groenendaal. Aan de Herenweg tegenover pannenkoekenrestaurant De Konijnberg de ingang met de pilaren met de twee torentjes erop. Dan halverwege het klaphek. Aan het einde stond vroeger het oude huis Groenendaal met een koepelvormige uitbouw. Dat oude huis Groenendaal is allang gesloopt, de koepel zien we hier nog staan, aan het einde van de Sparrenlaan. John Hope legde in 1767 een nieuwe weg door de duinen aan, richting de Herenweg. Aan de ene kant werd de weg afgesloten door het hek, aan de andere kant door de koepel. Zo'n 'point de vue' trok de toeschouwer als het ware naar het einde van de laan. Op Groenendaal waren er meerdere. John Hope legde behalve de Sparrenlaan een nog grotere laan, de Adriennelaan aan, en het is heel aannemelijk, dat hij plannen had om een nog groter huis aan het einde van die laan aan te leggen. Dat is echter niet gebeurd.

De koepel was dus het restant van het oude huis Groenendaal, stond jaren in het bos en werd in 1970 helaas gesloopt nadat hij door vandalisme volledig vernield was. De Sparrenlaan was in de jaren zeventig van de vorige eeuw een doorgaande weg door Groenendaal. Auto's crossten eroverheen en langs het pad werd geparkeerd.

GROENENDAAL -- HEEMSTEDÉ.

Sparrenlaan met Koepel.

Mooi plekje in het wandelpark Groenendaal

Er zijn vreselijk veel verschillende ansichtkaarten van Groenendaal bekend. Bij de meeste ervan weet je direct waar de foto is genomen, en bestaan de plekken nog altijd. Molentje, speeltuin, rododendronvijver, Torenlaan. Andere gedenkwaardige zaken zijn helaas verdwenen: schelpen-nis, Belvédère, koepel, orangerie, walvisbank. Maar waar was het pad op deze ansichtkaart? Is het er nog, of is het verdwenen? Of ziet het er gewoon anders uit? Zoals er zoveel veranderd is in het bos?

Maar we hadden die mooie plekjes en zelfs het hele Groenendaal ook niet kunnen hebben. We mogen blij zijn, dat honderd jaar geleden burgemeester Van Lennep initiatief nam om Groenendaal aan te kopen en zo voorkwam, dat het gebied bollenland werd. In het diepste geheim voerde hij onderhandelingen met de erven Van Merlen en regelde hij het politiek en financieel. Een van de spannendste verhalen uit de geschiedenis van Heemstede.

De Belvédère

Er zijn veel verschillende ansichtkaarten met de Belvédère erop. Behalve naar boven klimmen kon je er ansichtkaarten kopen, versnaperingen en iets te drinken. Uitbater die eerste jaren was A. Verdonschot. Hij kreeg geen vast loon, maar wel 20 procent van de omzet uit de toegangskaarten en mocht prentbriefkaarten en alle consumpties zelf verkopen. De gemeente bepaalde wel de prijzen.

De achterkant van de kaart is net zo leuk: 'Lieve pa en Moe. Ik zit nu op de Belvédère. Vanmorgen zijn wij weer gaan zwemmen [*in de zwembad ten zuiden van Groenendaal*]. Morgen gaan wij zwemmen en 's middags naar Zandvoort. Donderdagavond kom ik thuis. Het is hier heerlijk. Nu, dag, vele zonen ook aan de jongens en aan Opa van Zus.' Zus woonde normaal in Amsterdam, logeerde nu in pension Solkes (de naam is niet helemaal duidelijk te lezen) en ze had het prima in wandelbos Groenendaal.

Speeltuin Groenendaal

Hoeveel kinderen (en dus de ouders of grootouders ook) zullen een fijne dag gehad hebben in de speeltuin in Groenendaal? Honderdduizenden toch zeker. Vanaf de opening van het wandelbos in 1913 was er een eenvoudige kinderspeelplaats bij de Molenlaan. In 1929 adviseerde tuin- en landschapsarchitect Gerard Bleeker deze op een andere plek aan te leggen – verder van de rijweg af. De speeltuin kwam toen terecht op een overgebleven stukje van de boomgaard annex moestuin, naast het tennispark dat daarop was ingericht. De familie Uitendaal, pachters van het café-restaurant en de Belvédère, gingen de speeltuin exploiteren en hij werd ingericht door werkelozen als werkverschaffingsproject – we zitten immers midden in de crisisjaren. In 1932 was de speeltuin gereed.

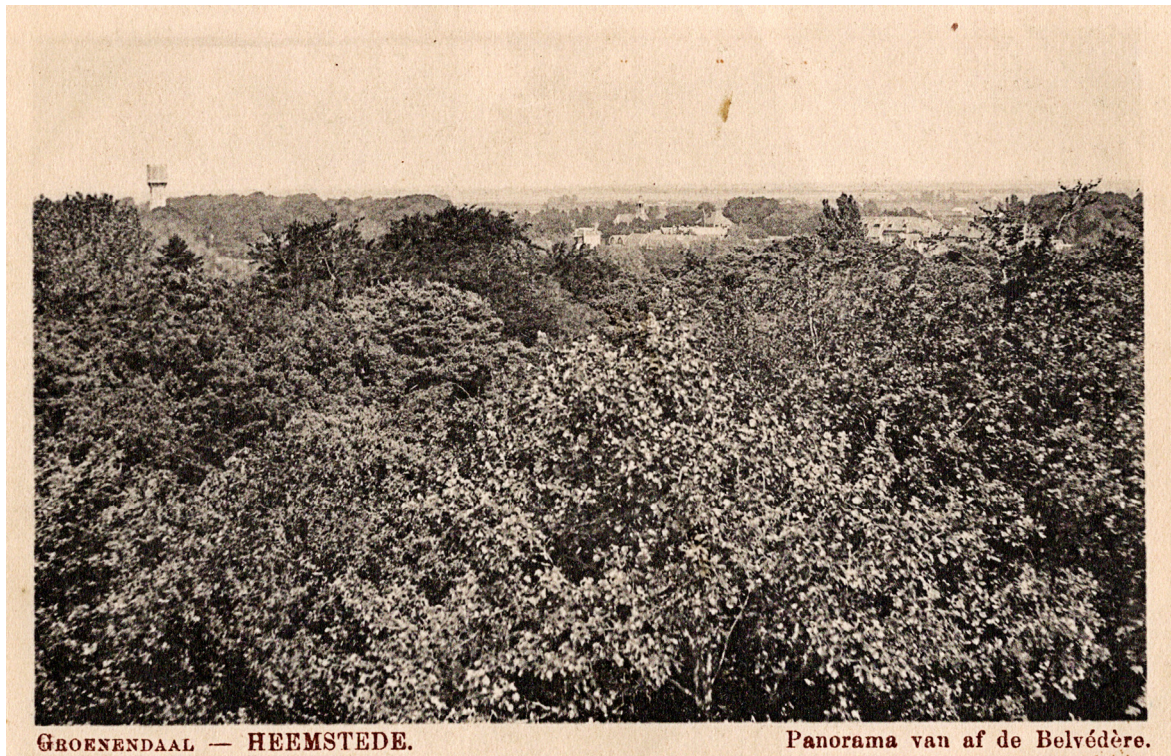
Groenendaal was toen in twintig jaar veel meer dan enkel een wandelbos geworden. Met een café-restaurant, uitkijktoren, hertenkamp, speeltuin, tennispark, zwembad werd het een volkspark, dat uit de wijde omtrek duizenden mensen aantrok. Maar al die druk van recreanten was niet zo goed voor het bos, dat enorm leed onder de honderden bezoekers die door het bos en de struiken ravotten. Ondertussen hadden de kinderen het wel vreselijk naar hun zin, zoals ook blijkt uit deze ansichtkaart.

Panorama vanaf de Belvédère

Bezoekers van Groenendaal, vanaf die officiële opening, klommen natuurlijk de Belvédère op. Het eerste jaar deden dat zo'n 10.000 mensen. Dat kostte wel een dubbeltje per persoon, maar als je boven was had je een wijds uitzicht. We moeten ons realiseren, dat de bomen toen veel minder hoog waren dan nu. Vanaf de Belvédère kon je kijken tot aan Amsterdam, je zag de molens aan de Zaan, de Bavokerk in Haarlem en nog veel meer. Beneden je zag je ook de bollenvelden, die toen nog talrijk waren in Heemstede. Direct werd dan verteld, dat als Groenendaal niet door de gemeente zou zijn gekocht en tot wandelbos gemaakt, het bos vast zou zijn gekocht door bollenkwekers. Hout eraf, zand afgraven en heel Groenendaal was bollenland geworden – en dan vast in de jaren 70 van de 20ste eeuw bebouwd. Heemstede was dan nu heel wat minder groen geweest.

Op de ansichtkaart zien we het weidse uitzicht vanaf de Belvédère.

GROENENDAAL — HEEMSTEDÉ.

Panorama van af de Belvédère.

De hertenkamp

Al voor 1913 was er een hertenkamp bij Bosbeek. Deze was het eigendom van de toenmalige bewoonster, mevrouw douairière Van Merlen-Visscher, de weduwe van jonkheer Jean-Baptiste van Merlen. Zij overleed in november 1912, en haar erfgenamen verkochten Bosbeek en Groenendaal aan de gemeente Heemstede. De hertenkamp met Japanse herten verdween toen – hij was te onderhoudsgevoelig en de gemeente had de handen al vol met andere zaken op Groenendaal.

In 1924 besloot de gemeente het weiland bij de Molenlaan voor 2500 gulden in te richten als hertenkamp. Men verwachtte duizenden bezoekers op de Flora 1925 en dan zou het kale “Molenweitje” geen fraai zicht zijn. De molen zou de hertenstal worden. De hele hoek werd opgekalefaterd en voorzien van een omheining. In het voorjaar van 1925 – precies op tijd – kwamen de herten. In diezelfde tijd was ook de brug klaar, die Groenendaal verbond met de nieuwe villawijk en werd er een kaarsrechte weg (de huidige Molenlaan) getrokken van het Valkenburgerplein richting Groenendaal.

Het is allemaal prima te zien op deze ansichtkaart uit medio jaren twintig van de vorige eeuw.

De Vrijheidsdreef

Wat is Groenendaal zonder de Vrijheidsdreef, de monumentale laan vanaf de Van Merlenlaan, recht richting de helaas gesloopte Belvédère? Al kort na de aankoop van Groenendaal kwam burgemeester David van Lennep met een plan om hier een laan aan te leggen. Hij moest lijken op de monumentale bomenallee bij Kasteel Middachten (bij de Steeg), een centrale as met twee paden aan weerskanten.

De laan werd al begin 1914 aangelegd en beplant met sparren (die later zijn verdwenen) en kastanjes. Het gros ervan is dus onderhand honderd jaar oud. Een flink aantal zijn helaas geveld door de kastanjeziekte. Die knaagt aan wat wel een van de mooiste lanen van Heemstede is.

Op deze foto de laan zoals hij aan het begin was. De foto is richting het noorden genomen, ongeveer vanaf waar nu het monument ter nagedachtenis voor de oorlogsslachtoffers staat.

Molentje met stoommachine

In mei 1767 kreeg Groenendaal een nieuwe eigenaar: John Hope. Hij bracht een groot aantal wijzigingen aan op de buitenplaats. Zo werden er slingervijvers aangelegd. Deze lagen echter in het duinzand en het water zakte regelmatig weg, waardoor de vijvers droog kwamen te staan. Het windmolentje, dat waarschijnlijk vlak voor 1780 werd gebouwd, was in de zomer niet in staat om voldoende water uit de vaarten te pompen naar de vijvers. Daarom liet Hope in 1781 een van de eerste stoommachines van Nederland plaatsen, en de eerste stoommachine in Nederland als pompwerk.

Op deze prent uit 1785 staan het molentje en het stoommachinehuis. Rienze Lieuwe Brouwer, een Fries die jarenlang in Amsterdam woonde, was de bouwer. De machine werd in 1836 gesloopt. Het eigenlijk niet voldoende functionerende molentje bleef staan en is nog altijd een van de belangrijkste landmarks van Groenendaal.

Brug over de Glippervaart

In Groenendaal vinden we een aantal waterwegen. Jonkheer Jean Baptiste van Merlen liet kort nadat hij (of eigenlijk zijn vrouw, want het was haar geld) Groenendaal had aangekocht de Van Merlenvaart graven, dwars door de buitenplaats heen. Deze vaart kreeg een aansluiting op de Ringvaart en de Zandvaart.

Er kwam ook een brug bij de Glipperachterweg en die zien we hier op deze ansichtkaart, deel van een serie van 28 stuks waarvan we u er al verschillende hebben getoond. Na de Tweede Wereldoorlog werd de Van Merlenvaart omgegraven naar de huidige ligging. Dit gebeurde om de uitbreiding van de

begraafplaats mogelijk te maken. Gerard Bleeker was verantwoordelijk voor het ontwerp.

De brug bij de waterlelievijver

Grote delen van de aanleg van Groenendaal dateren uit de 19^e eeuw. Deels een eeuw van romantiek, deels van zakelijkheid en technische vooruitgang. Bij de romantiek hoort de brug bij de waterlelievijver. Dit soort kneppelbruggetjes werden eerste helft van de 19^e eeuw veel aangelegd. Zo ook deze bij de waterlelievijver, een van de meest gefotografeerde plekken in Groenendaal. Er zijn in het verleden tal van ansichtkaarten van deze plek gemaakt, met of zonder op de achtergrond de weilanden.

Die weilanden zijn heel belangrijk geweest. J.C. Reinders Folmer was als taxateur betrokken bij de aankoop van Groenendaal in 1913. Van hem kwam de suggestie land erbij te nemen, dat toen nog in gebruik was als bollenland en dat nu deze weilanden zijn. Met de inkomsten uit verhuur ervan kon een deel van de rente en aflossing van de lening voor de aankoop van Groenendaal (maar liefst 330.000 gulden) betaald worden. Zijn suggestie werd overgenomen. Toen bollenkwekers met een verzoek kwamen om toch een deel van Groenendaal om te zetten in bollengrond (in plaats van wandelbos) kon worden gezegd dat al een deel daadwerkelijk bollengrond was en er eigenlijk niets meer bij hoefde te komen. De bollenkwekers haalden bakzeil. Later werden in 1925, 1935 en 1953 de Flora's hier op dit land gehouden.

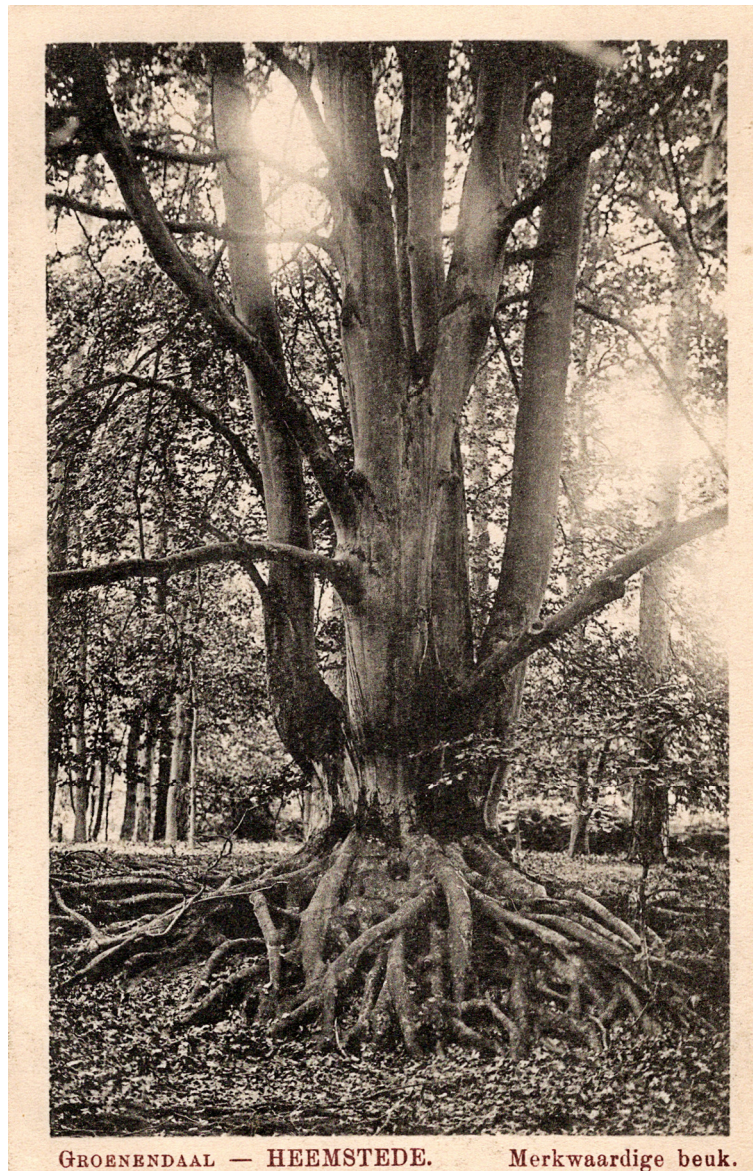

Merkwaardige bomen

Groenendaal was en is rijk voorzien van allerlei bijzondere bomen. Direct na de officiële opening van Groenendaal kwamen van heinde en ver mensen om het wandelbos te bezoeken. Een landgoed met prachtige natuur, tot die tijd afgesloten eigendom van de elite, werd toen openbaar toegankelijk. Heemstede was de eerste gemeente, die bewust een bos kocht om het open te stellen voor iedereen. Dat gebeurde in een tijd, toen alle aandacht uitging naar nutsvoorzieningen als gas, licht, water, riolering en woningbouw. Nu kwam er dan ook openbaar groen, bedoeld voor recreatie bij. Heemstede was hiermee de pionier in Nederland. Het besluit van Heemstede om Groenendaal aan te kopen voor het in die tijd kolossale bedrag van 318.000 gulden en het open te stellen als wandelbos was zeer bijzonder.

We kunnen ons goed voorstellen dat al die dagjesmensen met open monden hebben staan kijken naar de bijzondere bomen op Groenendaal. Wat was er dan leuker dan een ansichtkaart te kopen en

die te sturen naar een geliefde, net zo sterk als een beuk en net zo bijzonder? Groeten uit Groenendaal!

De walvisbank

De walvisbank was een van de folly's, die eigenaar Adrian Elias Hope (1772-1834) begin 19^e eeuw deed plaatsen op zijn landgoed Groenendaal. Een folly (ook wel *follie*) (van het Engelse woord *folly*: dwaasheid) is een bouwwerk dat met opzet nutteloos of bizar is. Het dient als decoratie en niet als gebouw voor huisvesting of andere functies. Follies werden in het verleden veel gebruikt voor toevoegingen aan

landgoederen. Met name in de 19e eeuw was het gebruikelijk om op een landgoed enige romantische elementen te laten bouwen. Populair waren bijvoorbeeld schijnbare ruïnes, ontworpen

grotten, schijn-kapellen en verblijfplaatsen voor kluizenaars. Deze bouwwerken konden door daarin gespecialiseerde aannemers kant-en-klaar geleverd worden. Rotspartijen werden hierbij nagebootst met kippengaas en beton. Watervallen werden ook vaak aangelegd, waartoe bestaande waterlopen verlegd werden.

Op Groenendaal zijn er geen watervallen (als op Sonsbeek in Arnhem), maar wel een aantal folly's geweest. Ze zijn echter allen helaas verdwenen: de walvisbank, de schelpennis. De walvisbank, hier op deze ansichtkaart, was opgebouwd uit de kaakbeenderen van de Groenlandse walvis. Het was een uniek exemplaar: er is geen tweede exemplaar in Nederland van een dergelijke parkbank bekend. De bank is waarschijnlijk al voor de Tweede Wereldoorlog verdwenen, waarschijnlijk door het veelvuldig gebruik door recreanten. Zo het nou niet mooi zijn om ooit eens een (hufterproof) walvisbank terug te laten keren op Groenendaal?

Het heksenhuisje

Groenendaal bevat tal van kleine bijzondere details. Op deze ansichtkaart uit begin jaren dertig van de vorige eeuw zien we het heksenhuisje op het Naaldenveld. Deze schuilhut voor de wandelaars – handig bij regenbuien!- staat op de Dennenberg. Dit was een heuvelachtig terrein achter de moestuin van het Verversingshuis, nu Restaurant Landgoed Groenendaal. In het verleden was het gehele bos voorzien van dergelijke hutten. Het exemplaar op de ansicht was de laatst overgeblevene. Dit jaar heeft de gemeente het oude heksenhuisje – dat helemaal vergaan was - vervangen door een nieuw exemplaar.

Zo wordt er steeds gewerkt aan het wandelbos: waar mogelijk wordt er geconserveerd, maar soms moet er ook vervangen worden. Oude bomen voor nieuwe, oude huisjes voor nieuwe. Zodat Groenendaal vitaal blijft en als honderdjarig wandelbos een feest voor iedereen die er komt.

Wit huisje noordzijde

Er zijn veel panden op Groenendaal blijven staan, er zijn er enkele bijgekomen en er zijn er ook verdwenen. Zo ook dit pittoreske witte huisje, dat vroeger aan de Herenweg stond, aan de noordkant bij de Torenlaan en de zwaaiwiver bij de Ritzema Boskade.

Voor de overname van Groenendaal door de gemeente Heemstede in 1913 werd het bewoond door personeel in dienst van de familie Van Merlen, dat werkzaam was op Bosbeek. Al snel in 1913 werd er door de gemeente besloten dat het huisje bewoond zou gaan worden door de boswachters annex toezichthouders. Eerst kwam de familie Walet er wonen en later de politieagenten IJtsma en Visscher. Daarna is het huisje gesloopt.

De Konijnenberg

Aan de westrand van Groenendaal, waar de Beukenlaan uitkomt bij de Herenweg, ligt vanouds een met dennen begroeide heuvel die bekend staat als 'De Konijnenberg'. In de 17^e eeuw stond hier vlakbij het huis van een van de duinmeiers (duinwachters), dat later taveerne De Konijnenberg werd. Dat pand werd afgebroken, maar aan de overkant van de Herenweg kwam er rond 1860 een nieuw taveerne, met flink wat klanten: uitbater Uitendaal zette zo'n 1000 liter gedestilleerd per jaar af. Later was T. Knijnenburg de eigenaar.

Begin jaren zestig werd het café een pannenkoekenhuis, waarvan Hein en Jan Uitendaal (inderdaad, van Restaurant Landgoed Groenendaal) in 1975 de eigenaar werden. De foto is kort hiervoor genomen. In 1986 werd de zaak flink uitgebreid en kwam er een serre bij. Nu zijn Marco Uitendaal en Mandy Tienstra de eigenaar. Behalve pannenkoeken (bereid met biologisch meel) serveren ze ook bistrogerechten. Vroeger was De Konijnenberg een volkstroeg, waar men 'een konijntje ging vangen', nu is het een plek voor ouders en kinderen om eens lekker te eten. Eventueel in combinatie met een historische wandeling.

Ververschingshuis

In het centrum van Groenendaal ligt het Ververschingshuis, nu Restaurant Landgoed Groenendaal. Vroeger was dit het koetshuis van Bosbeek. De plek voor de koetsen van de familie van Merlen en de

auto. Eigenaar Jean-Baptiste van Merlen was een van de eerste bezitters van een auto in Heemstede. Hij kon het zich ook veroorloven want hij was de rijkste Heemstedenaar en de eigenaar van het grootste landgoed.

Al snel na de aankoop van Groenendaal in 1913 door de gemeente werd bedacht, dat er gelegenheden dienden te zijn om iets te kunnen gebruiken. Dat kon bij de Belvédère en bij het Ververschingshuis. Daar kon men buiten op het terras een flesje ranja nuttigen, een kwast of een kopje thee. Ook toen al was het er goed toeven.

Groenendaal – eerst afgesloten, toen openbaar wandelbos voor iedereen - trok veel mensen aan. De rijken kwamen met hun rijtuigen en er stonden al gauw op zondagen files van rijtuigen. Besloten werd, dat deze niet vlak bij het Ververschingshuis mochten staan, maar een eind verderop.

Van Ververschingshuis werd het Café Restaurant en nu Restaurant Landgoed Groenendaal.

Terras bij het ververschingshuis

Opnieuw een Ansichtkaart uit de serie van 28 stuks. We zien een groot aantal mensen genoeglijk zitten op het terras van het ververschingshuis, nu bekend als restaurant Landgoed Groenendaal. Al snel na de opening van Groenendaal in 1913 fungeerde het ververschingshuis, het voormalige koetshuis van Bosbeek en de stalling van de koetsen, rijtuigen en auto van de familie Van Merlen, als een trekpleister voor het grote aantal bezoekers van het bos. Men kwam om te zien en gezien te worden en onder het lommerrijke loer kon er worden genoten van een glaasje bier of kopje thee, nadat men eerst een flinke wandeling door het bod had gemaakt en wellicht de Belvédère had beklommen – tegen betaling van tien cents per persoon.

Beeld in schelpennis

In de 18e eeuw zijn delen van Meer en Berg en Groenendaal ingericht volgens de Engelse landschapstijl. Jan David Zocher senior (1763-1817, niet te verwarren met zijn zoon die het ontwerp voor de begraafplaats maakte) is verantwoordelijk voor de landschapstuin van Meer en Berg (1794). Hierbij werden kronkelende padjes en verrassende uitzichten gemaakt. Ook werd er vaak aan het einde van een laan iets speciaals geplaatst, en afsluiting van een zichtas, dat op de wandelaar als een magneet werkte.

Zo ook het beeld in de schelpen-nis, dat indertijd stond aan het einde van de Adriennelaan. Het was een groot gebouw, in klassieke stijl met in het midden een nis, die was versierd met schelpen. In die nis stond een beeld van een zeenimf met een dolfijn aan haar voeten.

Al snel was het nodig om een beveiligingshek te plaatsen voor het beeld vanwege de op het beeld krassende en schrijvende recreanten. In de Tweede Wereldoorlog waren op Groenendaal Duitse soldaten gelegen, aan het einde van de oorlog was het beeld vernield en is het verwijderd.

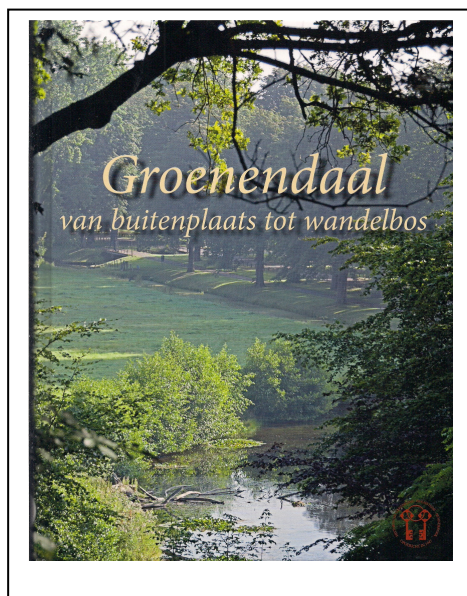
De waterbel

Op deze ansichtkaart de Waterbel, ook wel de Zochervijver genoemd. Dit is een van de overblijfselen van de tuinaanleg in de Engelse landschapsstijl van Jan David Zocher senior (1763-1817) eind 18^e eeuw maakte op Meer en Berg. Daarvoor maakte de vijver deel uit van de aanleg van Daniel Marot. We kunnen het ons nu niet voorstellen, maar Groenendaal was vroeger voorzien van magistraal ingerichte Franse landschapstuinen, zoals we die nog kennen van kasteel Het Loo bij Apeldoorn. Strakke, geometrische patronen, keurig geknipte heggetjes: alles om te laten zien dat je je als eigenaar van zo'n buitenplaats heel wat kon veroorloven.

Groenendaal - Waterbel.

Groenendaal, van buitenplaats tot wandelbos

Veel van de bovenstaande artikelen vindt u ook weer terug in dit fraaie boek over Groenendaal. Het boek heeft een omvang van maar liefst 240 pagina's in full colour en is verkrijgbaar bij de Heemstedse boekhandels of de HVHB. Meer informatie via www.hv-hb.nl.